

H O O F D E N & Z I N N E N

De gespannen verhouding tussen echte arbeiders en de PvdA

'PvdA-leider Den Uyl informeert, op bezoek in Oss, belangstellend bij de socialistische wethouder wat toch het succes van de SP ter plaatse verklaart. Waarop deze antwoordt: "Dat komt omdat hier zoveel echte arbeiders zijn."

Bovenstaande anekdote werd in mei 1977 opgetekend door de *Haagse Post*. De SP had toen nog vijf raadszetels: drie in Oss en twee in Nijmegen. Sinds de laatste gemeenteraadsverkiezingen zijn dat er in totaal 190. Maar wie een verklaring zoekt voor het succes van de partij is met het meer dan twintig jaar oude antwoord van de PvdA-wethouder uit Oss nog steeds het beste af.

Rudy Andeweg, hoogleraar politieke wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Leiden, zette het drie jaar geleden in *De Groene Amsterdammer* nog eens helder uiteen: het percentage Nederlanders dat tot de niet-kerkelijke arbeidersklasse (de natuurlijke achterban van de sociaal-democratie) kan worden gerekend, heeft zich - na een forse daling in de jaren zestig en zeventig - inmiddels gestabiliseerd rond de twintig procent. 'De grote omslag van de industrie- naar de dienstensector ligt achter ons,' aldus Andeweg. 'De grote klappen in de mijnbouw en de staalindustrie hebben we gehad. Een aantal grote bedrijven zal nog wel proberen de productie naar lage-

lonenlanden te verplaatsen, maar het is onwaarschijnlijk dat de industrie helemaal uit Nederland verdwijnt. De middenklasse zal door sociale mobiliteit vanuit lagere klassen nog wel iets groeien, maar de grote golf is voorbij.'

Een verklaring voor de grote electorale verliezen die de PvdA de afgelopen jaren leed, moet, zo meent Andeweg, dan ook niet gezocht worden in het dalende aantal arbeiders, maar in hun slinkende vertrouwen in de sociaal-democratie. De cijfers spreken voor zich: in de jaren vijftig stemde 67 procent van de niet-kerkse arbeiders op de PvdA. Dat is gezakt naar 63 procent in 1989 en tot 42 procent bij de Kamerverkiezingen van vier jaar geleden.

Maar die feiten willen vreemd genoeg maar niet doordringen tot de leiding van de PvdA. Andeweg in 1995: 'Wat de partij nu doet, is het omgekeerde van wat je zou verwachten op grond van de verkiezingsuitslag. De natuurlijke achterban is weggelopen, maar de partijleiding maakt zich druk over het winnen van nieuwe stemmen bij de middenklasse.' Heel dom, meent Andeweg, omdat de middenklasse - zoals gezegd - de komende jaren nog maar weinig zal groeien, en de PvdA in dat kiezerssegment bovendien moet concurreren met zo ongeveer alle andere politieke partijen.

En óók heel dom, zo kan daar inmiddels aan worden toegevoegd, omdat de PvdA zich met een dergelijke strategie kwetsbaar maakt voor een linkse arbeiderspartij als de SP.

'Extreem-links' noemde

INHOUD

Echte arbeiders en de PvdA

H O O F D E N & Z I N N E N

Wim Kok de SP (en GroenLinks) onlangs, daarmee aantonend dat hij helemaal niets begrijpt van de aantrekkingskracht die de partij van Jan Marijnissen uitoefent op de ooit zo hondstrouwe arbeidersaanhang van de PvdA. Kennelijk heeft de PvdA zich nogal vervreemd van het complex van opinies dat met name aan de 'onderkant' van de samenleving dominant is en dat met zoveel succes door de SP wordt bespeeld, namelijk uitgesproken linkse opvattingen op het terrein van werk, inkomen en sociale zekerheid, gecombineerd met 'conservatieve' standpunten over niet-materiële zaken als criminaliteitsbestrijding en de integratie van etnische minderheden.

Waarschijnlijk wreekt zich hier het feit dat het PvdA-kader sinds de opkomst van Nieuw Links in de jaren zestig vooral is samengesteld uit representanten van de hoogopgeleide midden-groepen, die zich doorgaans vooral tot de sociaal-democratie voelen aangetrokken vanwege het belang dat zij hechten aan thema's als ontwikkelingssamenwerking, milieubehoud en individuele ontplooiing en emancipatie. Met de traditionele waardenstructuur van PvdA-kiezers uit de lagere sociaal-economische klassen - die de partij primair afrekenen op haar sociale beleid - hebben deze post-materialistische partijkaders doorgaans weinig voeling. Zelfs Kok neemt over bijvoorbeeld illegale asielzoekers, ontwikkelingshulp, de bevoegdheden van de politie en de strafmaat voor drugsdealers standpunten in die vermoedelijk een tikje 'links-extremistischer'

zijn dan de opvattingen die een fors deel van zijn (potentiële) arbeidersaanhang huldigt.

De SP weet dat en speelt er handig op in, door bijvoorbeeld bij de gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam en Heerlen heel nadrukkelijk een punt te maken van tippelzones en drugs-overlast. 'Populisme', luidt dan stevast het verongelijkte verwijt uit PvdA-kring, want zo heet dat als een politieke partij luistert naar minder politiek-correcte opvattingen van minder hoogopgeleide kiezers uit minder welvarende buurten.

Vervreemd van de arbeiderscultuur
De PvdA-leiding heeft dat al lang geleden afgeleerd en doet ook geen enkele moeite om het sinds de jaren zestig goeddeels verloren geraakte contact met de wereld en cultuur van de ruim twee miljoen (hand)arbeiders die Nederland telt te herstellen. Dat zit 'm in grote, maar soms ook in kleine dingen. In de inhoud, maar soms ook in de vorm.

De VVD zet de volkse Gordon in om partijbijeenkomsten op te vrolijken. Het 'amusement' op het voorlaatste PvdA-congres werd verzorgd door een derde-rangs cabaretier die alleen de Engelse taal meester was. Niemand vond dat vreemd.

Wim Kok deed op het laatste partijcongres zijn uiterste best om de hypotheekrente-aftrek veilig te stellen voor de middeninkomens. Maar hij verzuimde het partijcongres óók een duidelijk financieel gebaar te laten maken richting de laagste inkomens - een gebaar dat zelfs de

kleine orthodox-christelijke partijen zich tegenwoordig veroorloven.

Ook vorig jaar deed de kandidaatstellingscommissie voor de Kamerverkiezingen weer eens haar uiterste best om voldoende vrouwen, jongeren en etnische minderheden op de lijst te krijgen. Maar de laatste arbeider die de PvdA-Tweede-Kamerfractie telde (Frans Moor) is al jaren geleden vertrokken en nog steeds niet vervangen. Niet helemaal toevallig schijnt Moor zich inmiddels te hebben aangesloten bij de SP.

MTS'ers, kelners, buschauffeurs, Koos en Mien Dobbelstenen, 'gewone mensen' die tussen de dertig- en vijftigduizend gulden bruto per jaar verdienen en *De Telegraaf* en *Panorama* lezen in plaats van *de Volkskrant* en *Vrij Nederland*: ze vormen nog steeds de 'body' van het PvdA-electoraat. Maar op partijbijeenkomsten kom je ze nauwelijks tegen en de wervings- en scholingsprojecten van de partij zijn gericht op - daar gaan we weer - vrouwen, jongeren en etnische minderheden.

Op 22 maart hield de SP voor haar leden en hun gezinsleden in het Land van Ooit te Drunen de 'Dag van de Tomaat'. Met tomaatschminken en een grote kleurwedstrijd voor de kinderen, optredens van Close II You en de Osdorp Posse voor de jongeren en een gevarieerd amusementsprogramma voor de volwassenen. Er werd niet gediscussieerd over nota's, futurefloppen of resoluties, nee, er werd gewoon ongecompliceerd, 'ordinair' feest gevierd.

H O O F D E N & Z I N N E N

In 1996 bestond de PvdA vijftig jaar. Een bejaarde meneer uit Zwolle kreeg van Wim Kok een bosje bloemen omdat hij vanaf de oprichting lid was. En dat was het dan. Iedereen was ruim voor het zes-uur-journaal weer thuis.

Er zijn PvdA'ers die menen dat de SP alleen kan floreren als destructieve oppositiepartij en zal inzakken als ze bestuurlijke verantwoordelijk krijgt te dra-

gen. Maar de enorme winst die de partij op 4 maart jl. uitgerekend in Oss (tot dusverre de enige gemeente met SP-wethouders) boekte, toont aan dat die vlieger niet opgaat. Waarschijnlijker is dat de PvdA de komende jaren zal moeten leren leven met een (op termijn middelgrote) linkse arbeiderspartij die profiteert van een sociaal-democratische strategie en partijcultuur die

te ver af staan van de denk- en leefwereld van een flink deel van wat eens haar natuurlijke achterban was.

Misschien zou de PvdA toch Gordon een keer moeten vragen om daar een heel mooi en heel triest liedje over te komen zingen.

ROELOF BOUWMAN
is historicus en free-lance journalist

